

Riiklik
Looduskaitsekeskus

Metsalooduse kaitse

viimastel aastakümnetel

TA Looduskaitsekomisjoni koosolek “Teadus ja seadus metsas”
29. mail 2008

Kaili Viilma
LKK Ida-Viru regiooni direktor
Kaili.viilma@lk.ee
50 51 955

Millest me räägime?

Tuleb eristada kaks mõistet:

- **metsakaitse**, s.o. puistute tervisliku seisundi, puidutootjate genofondi kaitse, tuleohutuse tagamise jms. seotud temaatika
- **metsalooduse kaitse**, s.o. metsakoosluste kaitse klassikalise looduskaitse mõistes, kus tegeletakse kas
  - **seisundikaitsega** – puisniidud ja puiskarjamaad, laialehelised puistud, liikide püsielupaigad teatud määral
  - **protsessikaitsega** – metsakoosluste loodusliku arengu tagamisega

Mis see metsaloodus on?

- Metsaloodus on äärmiselt mitmekesine ja keeruline biotiliste ja abiootiliste karakteristikute dünaamiline kompleks oma sujuvate/pidevate üleminekute ning erinevate häiringurežiimidega.
- Metsade kogu olemasolevat mitmekesisust kaitsta on väga ambitsioonikas ettevõtmine

Mis määrab metsalooduse kaitse- ja majandusrežiimi?

- Rahvusvahelised kohustused, mille nõuded on valdavalt integreeritud siseriiklikku seadusandlusesse ja selle rakendusaktidesse (säätva metsanduse põhimõtted, Loodusdirektiivi ja Linnudirektiivi nõuded, Bioloogilise mitmekesisuse konventsioon jms.), kuigi esineb ka lünkasid
- Riigi metsanduspoliitika
  - metsaseadus
  - metsanduse arengukava (varem metsapoliitika)
- Looduskaitsepoliitika
  - looduskaitseseadus
  - looduskaitse arengukava

Metsalooduse kaitse tervikpilt kujuneb loetletud dokumentide kombinatsioonist – millised on pikaajalised eesmärgid metsade majandusrežiimi määramisel ja milliseid majandamise/kaitse võtteid seal rakendatakse

Kuidas Eestis metsaloodust kaitstakse?

- **rangelt kaitstavad** metsaalad (seni hoiumetsad), mis jäetakse reeglina looduslikule arengule
- **leebema majandusrežiimiga** metsaalad (seni kaitsemetsad), mille eesmärgiks on peamiselt tagada stabiilne keskkonnaseisund
- **säästvalt majandatud** metsad (seni tulundusmetsad), milles säilitatakse majandamise käigus looduslikule mitmekesisusele olulisi elemente (lamapuud, säilikpuud, põlispuud, surnud puud jms.)
- **vääriselupaigad** (esialgse nimega võtmebiotoobid), mille väärtuste säilitamise viisid määratakse vastavate majandamisjuhistega (majandamata jätmine, valikraied vms.)

Metsapoliitika

- 11. juunil 1997. aastal kiideti Riigikogu poolt heaks Eesti metsapoliitika, mis seadis eesmärgiks, et vähemalt 4% metsadest peaks range kaitse all olema, kusjuures need metsad peaks esindama kogu Eesti metsade mitmekesisust. Sealjuures pidi kaitsemetsade osakaal säilima 15% tasemel.
- 2003. aastal seati Eesti metsanduse arengukavaga 2010 aastani eesmärgiks
  - võtta range kaitse alla vähemalt 10% metsade kogupindalast;
  - kaitsta haruldasi ja ohusatud liike ka vääriselupaikades
  - rakendada säästva metsanduse põhimõtteid
  - täita EL Loodusdirektiivi nõudeid

Metsaseadus

Seni on metsad vastavalt majandusrežiimile jagatud

- **hoiumetsad** (nn. rangelt kaitstavad puiduressursi kasutamise arvestusest välja jäetavad metsad loodusreservaatides ja kaitsealade sihtkaitsevööndites või nendega võrdsustatud aladel),
- **kaitsemetsad** (keskkonnaseisundi või mingite kindlate loodusväärtuste kaitseks määratletud metsad nii kaitstavatel loodusobjektidel kui väljaspool neid), kus rakendatakse pikemat raieringi, langi suuruse piiranguid jm. võtteid, mis leevendavad majandustegevuse mõjusid
- **tulundusmetsad**, kus lähtutakse metsaseadusega ja metsamajandamise eeskirjaga seatud piirangutest, et tagada säästlikku metsamajandust
- **vääriselupaigad** (haruldaste ja ohustatud liikide elupaigad ja kasvukohad), mille majandamine toimub vastavalt ekspertide majandussoovitustele. Riigimetsas automaatselt kaitse all, erametsades sõlmitakse vastavad lepingud

Uue metsaseadusega soovitakse metsakategooriad, kuid loodetavasti mitte nende sisu ära kaotada.

Looduskaitse seadus...

- ei tegele kitsalt metsalooduse, vaid terviklikumate looduskomplekside, kaitsealuste liikide püsielupaikade ja eluta objektide leiukohtade kaitse korraldamisega. Sageli hõlmavad sellised alad ka metsakooslusi ja siis seab looduskaitse seadus nende alade majandamise piirangud alates täielikust majandamiskeelust kuni lageraielankide suuruse piiramiseni.
- Seoses Loodusdirektiivi lisas I loetletud metsaelupaigatüüpide kaitse vajadusega on tekkinud teatav segadus, kuidas ja kas sellised metsaalasid peaks kaitsma/majandama; esialgu on see seadustega lõpuni reguleerimata.

Looduskaitse arengukava

- 2006. aasta lõpuks töötati välja looduskaitse arengukava eelnõu aastani 2035. Hetkel viiakse seda kooskõlla bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni nõuetega ja asi peaks valmima 2008.a lõpuks.
- Eelnõus on kõige üldisemad põhimõtted bioloogilise mitmekesisuse kaitse tagamiseks ja selle vähenemise takistamiseks:
  - loodusmaastike püsijäämise ja tervikliku toimivuse tagamine läbi rohevõrgustike,
  - kõrge loodusväärtusega metsade soodsa seisundi tagamine ja **metsade looduslikkuse ning mitmekesisuse suurendamine** (sic!)

NB! Teise eesmärgi täitmiseks vajalikud tegevused kopeerivad üsna täpselt metsanduse arengukava ökosüsteemide kaitse peatüki eesmärgi ja tegevusi.

Mis on metsalooduse kaitseks viimastel aastakümnetel praktikas tehtud?

- 1995. a lõppes Eestimaa Looduse Fondi eestvedamisel läbi viidud nn. põlismetsade inventuur, mille käigus otsiti ja registreeriti võimalikult looduslähedases seisus metsaosasid kogu Eestis
- 1997.a koostasid J. Paal ja A. Kalda ülevaate Eesti ohustatud ja haruldastest metsakooslustest, mis vajavad kaitset
- 1997-1998 töötati Eesti metsapoliitika koostamise ajal algatatud Eesti metsakaitsealade võrgustiku (EMKAV) pilootprojekti raames välja metoodika kõrge loodusväärtustega metsaalade määratlemiseks, inventeerimiseks ja metsakaitsealade võrgustiku rajamiseks

Mis on metsalooduse kaitseks viimastel aastakümnetel praktikas tehtud?

- 1999-2001 viidi Taani Kuningriigi toetusel läbi EMKAV põhiprojekt, mille raames piiritleti ca 40 000 ha metsakaitsealasid, anti välja juhendmaterjale looduslähedaseks metsamajanduseks ja metsade bioloogilise mitmekesisuse kaitseks, viidi läbi looduslähedase metsamajanduse koolitused, rajati püsiseirealad jne.
- 2000-2001 viidi läbi metsa vääriselupaikade inventuuri põhiprojekt, kuid vääriselupaikade registreerimine jätkub praeguse ajani
- 2001-2003 viidi läbi Eesti Natura 2000 projekt, mille raames muuhulgas kaardistati ka üle-euroopalise tähtsusega metsaelupaigatüüpe ning määratleti nende kaitseks täiendavaid alasid

Mis on metsalooduse kaitseks viimastel aastakümnetel praktikas tehtud?

- 2001. a viidi Eestimaa Looduse Fondi osalusel läbi Baltimaade väärtuslike metsade kaardistamise projekt
- 2002. a omistati Riigimetsa Majandamise Keskusele säästva metsanduse sertifikaat (FSC)
- 2002 – 2005 koostati LIFE-Nature projekti “Prioriteetsete metsaelupaigatüüpide kaitse Eestis” raames kaitsekorralduskavad kokku üle 52 000 ha hõlmavale 20 kaitsealale, mis muuhulgas sisaldasid soovitusi ka metsade looduslikkuse taastamiseks; koostati vastav juhendmaterjal (peamiselt Soome vastava metoodika põhjal), rajati püsiproovialad ning viidi läbi taastamistegevusi kokku enam kui 350 ha.

Mis on metsalooduse kaitseks viimastel aastakümnetel praktikas tehtud?

- 2003. a töötati metsanduse arengukava koostamise raames välja mudel rangelt kaitstavate metsade piisava esinduslikkuse leidmiseks (A. Lõhmus jt.)
- 2004. a valmis Balti- ja Skandinaaviamaade ekspertide mitmeaastase koostöö tulemusena juhendmaterjal Natura 2000 aladele jäävate metsade majandamiseks
- 2006. a valmis rahvusvahelise koostöö tulemusena juhendmaterjal boreaalsete metsade soodsa seisundi tagamiseks: seire, hindamine ja majandamine
- 2006. a viidi Matsalu rahvuspargis läbi kaitsealapõhine metsainventuur

Mis on metsalooduse kaitseks viimastel aastakümnetel praktikas tehtud?

- 2007. a hakati kaitsealade metsade inventeerimisel esmakordselt registreerima ka üle-euroopalise tähtsusega metsaelupaigatüüpe
- Metsahoiu Sihtasutuse koordineerimisel on viimistlemisel metsade looduslikkuse taastamise juhend, mis antakse välja trükisena
- Riikide keskkonnanaudiitorid on alustanud metsaauditite läbiviimise rahvusvahelise juhendi koostamisega
- Metsalooduse kaitse temaatika on üha rohkem kõneaineks ka metsandusega mitte otseselt seotud ringkondades ning vastavasisulisi üritusi korraldatakse aina enam

Kokkuvõte

- Hetkel on Eestis range kaitse all ca 9,3% metsamaast, kuid kõiki elupaigatüüpe minimaalselt esindava võrgustiku loomiseks oleks täiendavalt vaja kaitse alla võtta veel ca 65 tuh. ha kõige viljakamate kasvukohatüüpide puistuid (palu-, salu-, laane- ja soovikumetsad)
- Riigimetsamaadel on kaitse all ca 12 827 ha (ca 1,4% riigimetsamaast) vääriselupaikasad, kuid andmebaaside vigade tõttu satub neid siiski ka raiesse; erametsade vääriselupaikade kaitse sõltub omaniku soovist ja pannakse paika lepingutega
- Tõene ülevaade üle-euroopalise tähtsusega metsaelupaigatüüpide olemist ja kaitstusest jätkuvalt puudub
- Puuduvad riiklikul tasemel reeglid üle-euroopalise tähtsusega metsaelupaigatüüpide majandamiseks kaitsealade piiranguvööndites ja hoiualadel, kuid ka väljaspool kaitstavaid loodusobjekte
- **TEAME VEEL VÄGA VÄHE OMA METSADE TEGELIKUST LIIGIRIKKUSEST**

Täna tähelepanu eest!